

Tarixin ayrı-ayrı vaxtlarında ermənilərin Azərbaycana qarşı torpaq iddialarının şahidi olub bu xalq. Və haqsız, ədalətsizcəsinə torpaqlarımızın bir qismini itirmişik. Bu iddialar 1988-ci ildən başlayaraq ermənilərin torpaqlarımızı yenidən tamah dişini qıcaması, Qarabağı və Şərqi Zəngəzurun bir sıra ərazilərini işğal etməsi, Naxçıvan Muxtar Respublikasını blokada vəziyyətinə salması ilə nəticələndi. Bu səbəbdən də 90-cı illər Azərbaycan xalqının yaddaşında çətin, ağırılı-acılı illər kimi qaldı: torpaqlarımız işğal olundu, yüzrlər şəhər və kənd dağıdıldı, minlərlə azərbaycanlı qaçqın-köçkün taleyi yaşadı.

Naxçıvan ağır blokada şəraitinə salınaraq paytaxt Bakı və ölkənin digər əraziləri ilə quru yolla əlaqələri tamamilə kəsildi. İnsanlar acınacaqlı hallarla üzləşməli oldular. Elektrik enerjisi, təbii qaz xətlərinin Ermənistan ərazisindən keçən hissəsinin kəsilməsi, dəmir yolunun dağıdılması Naxçıvanı böyük çətinliklərlə üz-üzə qoydu. İnsanlar qaranlıqda və soyuqda qalmaqla bərabər, dəmir yolunun bağlanması ilə iqtisadi iflicə məruz qalan Naxçıvanda həm də iş yerlərini itirməli oldular. Bakı ilə heç bir əlaqəsi olmayan muxtar respublikada əhali aclıqla mübarizə apardı. Üstəlik informasiya blokadasına da məruz qaldı, uzun illər olmanın qayğıları ilə yaşadı.

Qızgın döyüşlər getsə də...

Belə bir dövrdə həm də muxtar respublikanın Ermənistanla sərhəd kəndlərində qızgın döyüşlər gedirdi. Naxçıvanı da işğal etməyi qarşısına məqsəd qoyan ermənilər buranı blokada vəziyyətinə salmaqla məqsədlərinə çatmaq üçün ümid edirdilər. Lakin bir neçə il sərhədlərdə döyüşlərin getməsinə baxmayaraq onların Naxçıvanla bağlı arzuları baş tutmadı. Naxçıvanlılar var-qüvvə ilə torpaqlarını qorumağa cəhd göstərdilər. Blokada şəraitində olan, silah-sursat təminatı zəif olan bir bölgədə müasir silah-texnika ilə təchiz olunmuş Ermənistan ordusu ilə döyüşmək çətin olsa da, insanlar canları bahasına Naxçıvanı qorudular.

Naxçıvan əsasən qorunsun da, təəssüf ki, 1990-cı il yanvar ayının 19-da Kərki kəndi və 1992-ci ildə isə Günnüt kəndi ermənilər tərəfindən tamamilə darmadağın edildi.

Erməni işğalına məruz qalarkən təbiət gözəli, həm də abad Günnütün yaşayış binaları, o cümlədən kənddə bir çox sosial obyektlər dağıdıldı, qədim yaşayış yeri erməni vandalları tərəfindən xarabalığa çevrildi. Kəndin yaşayış evləri ilə birlikdə məktəbi, tibb məntəqəsi, kitabxanası, eləcə də qəbiristanlığı və məscidi də viran edildi. Əhali rayonun digər yaşayış məntəqələrinə, əksəriyyəti isə Şərur rayonundakı Mahmudkəndə köçməyə məcbur oldu. Ümumi muxtar respublika qarşılığında bu işğalı özləri üçün uğur hesab edən ermənilər Qarabağı və Şərqi Zəngəzur əraziləri kimi, bu kəndləri də bir gün geri qaytaracaqlarını yaxşı bilirdilər. Lakin bilsələr də, təəssüf ki, həm Kərkinə, həm də Günnütü itirməli olduq. İllər uzunlu bu kəndlərin yoxluğu, işğal altında olması hissi ilə yaşadıq. Həm də bu işğalla barışmayaraq, bu iki kəndin əldən getməsinə ağır itki hesab edərək yaşadıq.

"Günnüt əməliyyatı": 7 ilin qüruru

Uzun illər dövlətimiz torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi üçün tədbirlər həyata keçirdi. Artıq özünü buna hazır hesab edəndə isə Böyük Zəfərə aparan yol başlanğıcını 2016-cı il aprelin 1-dən 2-nə keçən gecədən başlayaraq dörd gün davam edən Aprel döyüşlərindən, 2018-ci il may ayının 20-dən 27-dək Naxçıvan Muxtar Respublikasında həyata keçirilən Günnüt əməliyyatından, 2020-ci ilin tarixi iyul günlərində baş verən iyul döyüşlərindən götürdü. Bu yolun başlanğıcında biz artıq torpaqlarımızı işğaldan azad etməyə hazır olduğumuzu bəyan etmişdik. 30 ilin əvvəlində itirdiklərimizi 30 ilin tamamında geri almağa qalmışdıq. İki 30 arasındakı zaman kəsiyi bu ölkəni əsarətdən müstəqilliyə, iqtisadi böhrandan inkişafa, ordu yoxluğundan ordu varlığına

Günnüt əməliyyatı: Böyük Zəfərə gedən yolun bələdçisi

gətirib çıxardığı kimi, eyni zamanda 30 ilin o başında itirilən torpaqları bu başında geri almağı reallaşdırmışdı.

Naxçıvanın etibarlı müdafiəsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş komandanı İlham Əliyevin 18 dekabr 2013-cü il tarixli Fərmanı əsasında muxtar respublika ərazisində mövcud olan hərbi birliyin bazasında yaradılmış Əlahiddə Ümumqoşun Ordusunun 2018-ci il mayın 20-dən 27-nə qədər əks-həmlə əməliyyatı nəticəsində Şərur rayonunun Günnüt kəndi ilə birlikdə 11 min hektar ərazi Azərbaycan Ordusunun nəzarəti altına keçdi. Günnüt kəndi ətrafında yerləşən 2065 metr hündürlükdə olan Xunut, 1869 metr hündürlüyü olan Mehridağ, 1683 metr hündürlükdə olan Qızıqlaya yüksəkliyi Ümumqoşun Ordu bölmələrinin nəzarəti altına keçdi. Azad olunmuş ərazilərin 8 min hektarı əkinçilik üçün yararlı olan torpaqlar idi. Qızıqlaya yüksəkliyinin ələ keçirilməsi isə Ermənistan ərazisindən keçən Yexeqnadzor-Gorus-Laçın-Xankəndi yolunun nəzarət altına alınmasına imkan verdi.

Günnüt əməliyyatından sonra Ermənistan silahlı qüvvələri baş qərargahının rəisi olmuş M.Akopyan etiraf edirdi ki, nəticə etibarilə Ermənistan tərəfi çox böyük ərazilərə nəzarəti itirdi. Beləliklə, Günnüt əməliyyatı Azərbaycan Ordusunun gücünün və qüdrətinin yeni bir ifadəsi oldu. Bu və bundan əvvəlki əməliyyatların həyata keçirilmə taktikası, komandir heyətinin şəxsiyyəti və məharəti göstərdi ki, Azərbaycan Ordusu daha böyük zəfərlərin əldə edilməsinə qadirdir. Hər bir hərbi əməliyyat itkisiz başa gəlməyə də bilər. Xüsusilə torpağın düşməndən geri alınması uğrunda mübarizə gedirsə, burada şəhid də olacaq, qazi də. Elə əməliyyat zamanı-mayın 20-də həlak olan Azərbaycan Ordusunun hərbiçisi Adil Tatarov da Günnütün azadlığı uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucaldı.

Böyük Zəfərə doğru...

Beləliklə, milli ordumuz 2020-ci ilədək bir neçə əməliyyatları Zəfər təntənəsi ilə başa vurdu. Əslində bütün bunlar illər öncə torpaqlarımızın azad edilməsinə hesablanmış plan və tədbirlər idi. Əgər müstəqilliyimizi yenidən əldə etdiyimiz 90-cı illərin əvvəlində ölkəni iqtisadi böhran bürümüşdürsə, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycanda ikinci

dəfə siyasi hakimiyyətə gəlişi ilə bütün sahələrin inkişafı üçün hazırladığı konsepsiya sonrakı illərdə uğurlu nəticələri ilə ölkəmizi dirçəltmiş, ərazi bütövlüyümüz məsələsinə gündəmə gətirmişdi. Ötən illərdə ölkədə gənc nəslin vətənpərvər ruhda böyüməsi, torpaqların işğalı səbəblərinin olduğu kimi anladılması onların hər birində o ruhu formalaşdırmışdı ki, Vətən üçün bir əmr yeter.

Günnüt əməliyyatından iki il əvvəl olan Aprel döyüşləri Azərbaycan və Ermənistan Silahlı Qüvvələri arasında baş vermiş hərbi münaqişə, 1994-cü ildə atəşkəs haqqında imzalanmış sazişdən bəri ən şiddətli döyüşlər idi. Hələ də düşüncələri 1990-cı illərdə qalan ermənilərin bu dəfə də üstünlük əldə etmə kimi yanlış fikirləri ilə həmin dörd gündə alt-üst oldu. Döyüşlər Silahlı Qüvvələrimizin qələbəsi ilə nəticələndi, Tərtər rayonunun Talış kəndi ətrafındakı yüksəkliklər, Cəbrayıl rayonunun Lələtəpe yüksəkliyi və Cəbrayıl Mərcanlı, Goranboy rayonunun Gülüstən kəndi, Tərtər rayonunun Qazaxlar kəndi və Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi istiqamətində yollar düşməndən azad olundu.

Lakin düşmən düşmənliliyində, tamahkar tamahkarlığında qalar, deyiblər. Erməni olarsan, tamah dişini çəkib atasın, bu mümkün olan iş deyil. Həm də 1990-cı illərin havası bu tayfayı nədənsə tərk edə bilmirdi. Bu səbəbdən aradan dörd il ötəndən sonra yenidən baş qaldırdılar. Bu dəfə isə özlərinin də vurğuladıqları kimi, böyük hazırlıqla.

2020-ci ilin iyul ayının 12-də günorta saatlarından başlayaraq Ermənistan Silahlı Qüvvələri Azərbaycan Dövlət Sərhəd Xidmətinin Tovuz rayonunda yerləşən mövqelərini artilleriya qurğularından atəşə tutdular. Silahlı Qüvvələrimizin cavab atəşi və əks-həmlə tədbirləri nəticəsində hücum cəhdinin qarşısı alındı. Döyüşün ilk saatlarında 2 hərbi qulluqçumuz şəhid oldu, 5 nəfər yaralandı, onlardan biri daha sonra aldığı yaralardan dünyasını dəyişdi. Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin məlumatına görə, döyüşlər zamanı Ermənistan Ordusunun şəxsi heyəti çoxsaylı itki vermişdi.

Iyulun 13-də də qızgın döyüşlər getmişdi. Tovuz istiqamətində tərəflərin bir-birinə qarşılıqlı zərbələr endirməsi yenə də davam etmişdi. Ermənistan kütləvi informasiya vasitələri Ermənistan hərbi bölmələrinin Tovuz rayonunun Ağdam kəndi istiqamətində yerləşən Qaraqaya yüksəkliyini ələ keçirməsi barədə məlumat yayılsa da, Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi yayılan məlumatları təkzib edib və heç bir ərazi itkisinin olmadığını, mövqelərin əvvəlki qaydada qaldığını bildirmişdi. Döyüş zamanı Ermənistan artilleriyası toplaqla Tovuzun Donduz Qışqı və Ağdam kəndlərini də atəşə tutmuşdu.

14 iyul döyüşləri isə yaddaşımıza həm ağır, həm də silinməz hadisə ilə həkk olundu. Həmin gün Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin bölmələri səhər saatlarından başlayaraq Tovuz rayonunun Ağdam və Əlibəyli kəndlərini iriçaplı silahlardan və artilleriya qurğularından

atəşə tutmuşdu. Erməni Ordusunun hücumu nəticəsində Azərbaycan Ordusunun general-mayoru Polad Həşimov, polkovnik İlqar Mirzəyev və həmçinin hücumun qarşısını alarkən 5 hərbi qulluqçumuz da həlak oldu. Onların əziz xatirəsi hər zaman anılacaq, gələcək nəsillərə qürurla danışılacaqdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev həmin günlər bildirdi: "Biz fəxr edirik ki, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan torpağı belə övladlar yetişdirib". Biz torpaqlarımız-namusumuz uğrunda general-mayorumuzu, polkovnikimizi itirdik. Bununla sübut etdik ki, bu ölkədə sırası əsgərdən tutmuş general-mayoraqədər, polkovnikəqədər hər kəs ərazi bütövlüyü uğrunda canından keçməyə hazırdır. Ta ki, Vətən tam olsun. Ta ki, əzəli torpaqlarımız, ata-baba yurdlarımız düşmənin tapdığı altında qalmasın. Beləliklə, iyul döyüşləri bizim qürrumuzla yanaşı, həm də aprel döyüşləri və Günnüt əməliyyatı zamanı düşməne verilən dərsin davamı oldu.

Və Böyük Zəfər

2016-cı ildə Aprel döyüşləri, 2018-ci ildə Günnüt əməliyyatı, 2020-ci ildə İyul döyüşləri, həmin ilin sentyabrda başlanan Vətən müharibəsi, 44 günlük müharibənin Zəfərə bitməsi, 2023-cü ildə Xankəndidə birgünlük anti-terror əməliyyatı, Qarabağın işğaldan azad olunması və soydaşlarımızın ata-baba yurdlarına qayıtmaları üçün görülməmiş genişmiqyaslı quruculuq və bərpa işləri tariximizin şanlı səhifələrini təşkil edir. Görünür, ötən zamanın sadalanan hadisələri düşmənin başına bu hadisələr böyük yüklükdə düşərsə də, paxıllıq və riyakarlıq hissələrinə heç bir təsir göstərməyib. Göstərə də bilməzdi. Çünki bu hissələr onların xislətinə dədir və tarixin bütün dövrlərində bu, dəyişməz olaraq qalıb.

Deməli, biz tarixin özünün də xisləti qarşısında məəttəl qaldığı elə bir tayfa ilə qonşuyuq ki, bunlar arın, abır-həyanın, utanmağın nə olduğunu əsla bilmirlər. Öyrənmək isə onların xislətində yoxdur. Bunun əvəzinə digər qonşularından həmişəki kimi yenə də dəstək alıb hərdən utanmazcasına sərhədlərimizə atəş açır, nə istədiklərini anlamadan yenə də başqalarının tapşırıqlarına baş əyirlər. Sual olunur, nə vaxtadək? Axı bütün cəhdləriniz boş çıxır. Heç nəyə nail ola bilmirsiniz. Bunu görmək nə qədər çətinir ki?..

Azərbaycan öz torpaqlarını qorumağa qadirdir. 30 il sonra işğaldan azad etdiyi torpaqları isə göz bəbəyi kimi qoruyur. Bu xalq son nəfərinədək canından keçər, lakin bir qarış torpağının düşmən əsarətinə keçməsinə razı olmaz. Bunu düşmənin hələ də anlamayıbsa, özündən küssün. Qarşıda onu nələrin gözləyəcəyini düşünsün.

Biz isə hər ilin aprelinə Aprel döyüşlərini, mayında Günnüt əməliyyatını, iyulunda İyul döyüşlərini, sentyabrında 44 günlük qəhrəmanlıq salnaməsini, noyabrında Böyük Zəfərimizi xatırlamaqla, 300 ildən sonra bütövləşmiş Azərbaycanımızla qürur duyacağıq. Və bu qürur tarixini xalqa bəxş edənləri unutmayacaq, çoxəsrlik tariximizin şanlı səhifəsi olaraq nəsillərdən-nəsillərə daşıyacağıq.

Şəhidlərimiz, qazilərimiz minlərlə olsa da, arzusuna, kamına yetməyən Vətən oğullarının acısı minlərlə ailələrin ömürlük kədəri, bu kədər isə xalqın ümumi ələmi olsa da, Vətən torpaqlarının işğaldan azad edilməsi, bütövləşməsi, suverenliyimizin və konstitusiyamızın quruluşumuzun bərpa olunması da bu xalqın ümumi sevinci, qürurudur. Odur ki, analar nə yaxşı ki, igid oğullar dünyaya gətirir. O igidlər Ali Baş Komandanımızın möhtəşəm sərkərdəliyi ilə alnımızdan qara ləkəni sildi. Bizə namusumuzu, şərəfimizi, ləyaqətimizi qaytardı.

Mətanət Məmmədova